

ΘΟΣ δυστυχίας. Τὸ λήξαν ἔτος 1897 δὲν δύναται παρὰ νὰ θεωρηθῇ τὸ δυστυχέστερον ἔτος τῆς σταδιοδρομίας, ἣν διέτρεξε τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἀφ' ὅτου ἠλευθερώθη.

Κατὰ τὸ ἔτος 1897 ἐκινδύνευσε νὰ καταλυθῇ παρὰ τῆς Τουρκίας τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον, νὰ ἐκμηδενισθῇ ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος. Τὸ θλιβερὸν τοῦτο γεγονός εἶνε τὸ σοβαρότερον, ὅπως εἶνε καὶ τὸ πλέον βαρυσήμαντον γεγονός τοῦ ἐκπνεύσαντος ἔτους. Νὰ θελήσῃ τις ἤδη ν' ἀναμετρήσῃ τὸ μέγεθος τῆς δυστυχίας,

εἰς ἣν ἔρριψε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἡ ἐπονείδιστος ἥττά μας, νὰ θελήσῃ τις ν' ἀναδράμῃ εἰς τὰ αἷτια καὶ τὰς ἀφορμὰς, τὰς γεννησάσας τὸ ἐθνικὸν αὐτὸ δυστύχημα, θὰ ἦτο σήμερον περιττολογία. Τὸ πῶς ἐνικήθημεν, τὸ ὅ,τι ἐνικήθημεν ἀδόξως, εἶνε ἀλήθεια γνωστή, ὄχι μόνον εἰς ἡμᾶς ἑαυτούς, ἀλλ' εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα. Ἡμεῖς διεπράξαμεν τὰ μεγάλα σφάλματά μας, ἡμεῖς παρελύσαμεν, ἡμεῖς ἐξηρθώθημεν, ἡμεῖς προελειάναμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἥττης μας, ἡμεῖς ἐφέραμεν τὸν Τοῦρκον εἰς τὰ πρόθυρα τῶν Ἀθηνῶν, παρὰ τὰς Θερμοπύλας. Καὶ ἡ ἱστορία ἀμείλικτος θὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἰδικὸν τῆς ἔργου καὶ αἱ σελίδες τῆς θ' ἀναγράψωσι τ' ἀτυχήματά μας, χωρὶς νὰ παραλειφθῇ, ὅτι δημιουργοὶ τούτων ἡμεῖς ὑπῆρξαμεν.

Ἡ ἥττα τῆς Ἑλλάδος εἶνε παρομοία τῶν ἥττῶν ἐκείνων τῶν λαῶν, οἵτινες ἐνῶ βαίνουσιν ἐν τῇ ζωῇ μετὰ τὰ μεγαλεπιβουλέστερα ὄνειρα, μετὰ τοὺς πλέον δυσεφίχτους πόθους, ἐν τῇ πραγματικότητι οὐδὲν τὸ θετικὸν κατεργάζονται πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ὀνείρων των, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων των. Ὁ χρόνος δὲ πικρότατα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι λαοὶ, ἐὰν δὲν τύχῃ νὰ συντριβῶσιν ὀλοτελῶς, οὐδὲν τὸ μέγαλον, οὐδὲν τὸ ἐθνικὸν πραγματοποιοῦσιν. Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Ἑλλάδος, ἡ πάντοτε

εὐφλεκτος, ἢ πάντοτε ἐπιρρηπῆς εἰς συρροὴν νεφῶν ἐπικινδύνων, εἶχε βαρυνθῆ φορτικῶς καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, αἱ Ἀρμενικαὶ ἐπαναστάσεις, αἱ σφαγαὶ τῶν Ἀρμενίων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ὑπόκωφος βοή κατ' ἀρχάς ἡ ἀκουσθεῖσα διὰ πολλὰ πλῆθῃ φορὰν ἐν Κρήτῃ, ἦσαν ἀρκοῦντα γεγονότα νὰ συνταράξουν τὴν Ἑλλάδα οὐχὶ ἀπαξ. Εἰς ἐκάστην ἀνησυχαστικὴν ἐκρηξίν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατὰ φυσικὸν ὅσον καὶ ἔθνικόν λόγον, ἡ Ἑλλάς ἐδονεῖτο σύμπασα. Ἡ τοιαύτη συγκίνησις ἐνός λαοῦ εὐγενοῦς καὶ φιλοπάτριδος, ὡς τοῦ Ἑλληνικοῦ, βεβαίως θερμὸν δεῖγμα μεγίστης ἀρετῆς ἦτο. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ λαοὶ δὲν σώζονται μόνον μὲ τὰς συγκινήσεις, τὰ ἔθνη δὲν μεγαλώνουν μόνον μ' ἐνθουσιασμόν. Καὶ ἡμεῖς ἀφέθημεν νὰ τραφῶμεν μόνον μ' ἐνθουσιασμόν, ἀφέθημεν νὰ φουσκώσωμεν μόνον μὲ κενούς λόγους καὶ νὰ προσπαθῶμεν νὰ ἐξεγερθῶμεν μ' ἐλαφρότητας ὀνείρων καὶ μόνον ὀνείρων. Κυρίως εἰπεῖν, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ ὁ συμερισμὸς τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τούτου ἐν τῷ ἔσω καὶ τῷ ἔξω Ἑλληνισμῷ δὲν ἦτο γενικός. Μᾶλλον πολιτικὸν ζήτημα ἐσωτερικῆς κομματικῆς διαπάλης ὑπῆρξε τὸ ἔθνικόν μας ζήτημα τὸ πρῶτον. Οὔτε κυβέρνησις, οὔτε ἀντιπολίτευσις ἐξεπροσώπων τὴν βαρύτητα τῶν στιγμῶν εἰς ἃς εὐρέθη τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀλλ' ἀπλῶς ἀμφοτέροι, ἀναπτύσσουσαι παντοῖα ἔθνικα προγράμματα, ἐξῆπτον τοῦ ὄχλου τὸν ἐρεθισμόν, ἐν ᾧ ἡ Βασιλεία ἴστατο ἐν τῷ μεταίχμιῳ. Δεινὸς ἀγὼν διεξήγετο τότε ἐπὶ πολλοὺς μῆνας, ἀπὸ τῆς πρώτης δὲ ἐκρήξεως τῆς μεγάλῃς τελευταίας ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως, τὸ Ἑλληνικὸν βασίλειον παρίστα ἐλεεινὸν καὶ ἄξιον οἴκτου θέαμα παρακρούσεως ὅλων τῶν στοιχείων του. Κούφη, κουφοτάτη ἡ φλόξ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἐξῆπτεν ὀλονὲν τὰ πλήθη, κατέκτα ὀλονὲν εὐρύτερον ἔδαφος, ἐρμουςὺλκει τὸ πᾶν καὶ τοὺς πάντας. Ὅλοι ἐζήτούσαμεν δρᾶσιν, κινήσιν, πόλεμον, πυρκαϊὰν ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἀνατολῇ, ἐν συμπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ. Εἰς τὰ καφενεῖα, εἰς τὰς ὁδοὺς, εἰς τὰς πλατείας, εἰς τὰ ἰδιωτικὰ καὶ τὰ πολιτικὰ σαλόνια, εἰς τοὺς στρατῶνας, εἰς τὰ πλοῖα, εἰς τοὺς διαδρόμους τῶν ὑπουργείων, τῶν Ἀνακτόρων, παντοῦ, ἤρχισεν ἀντηχοῦσα ξάστερα πλέον ἢ ἀπκισία φράσις: « Ζήτω ὁ Πόλεμος ». Τὸ κατρακύλισμα ἐγίνετο καθ' ἐκάστην γοργότερον· οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο νὰ τὸ συγκρατήσῃ· ὁ ὄχλος ἐπαθίνετο εἰς σημεῖον ἐπικίνδυνον δι' αὐτὴν τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν. Ὁ τύπος, παρασυρθείς καὶ αὐτὸς ἢ μᾶλλον ἐπιπολαίως κοίρων, ὕψωσε διατόρως τότε φωνὴν ὑπὲρ τῆς δράσεως. Γενικῶς ἡ παραφροσύνη ἀνήλθεν εἰς τὸ ὕψιστον. Ἐθελουφλίκα κατέλαθε τότε τοὺς πάντας. Κανεῖς δὲν ἠρώτα ἐὰν τὸ κράτος ἦτο ἕτοιμον διὰ ν' ἀναλάβῃ τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα, ἢν τόσον εὐκόλως ἤθελον εἰς τὰς στήλας τῶν αἰ ἐφημερίδων, ἢν τόσον μανιωδῶς διελάλει εἰς τὰς ρύμας τῆς πρωτευούσης καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων ὁ ὄχλος, πᾶς δὲ ὁ ὁμιλῶν δυσπίστως περὶ τοῦ πολέμου ἔθεωρεῖτο προδότης.

Μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν αὐταπάτην ταύτην, εἰς τὸν ψευδῆ αὐτὸν ἐνθουσιασμόν, εἰς τὴν ἀδικαιολόγητον ὅσον καὶ τρελλὴν ταύτην **πολεμितिδα**, ἢ « Ἐθνικὴ Ἐταιρεία ». Τὸ ἐπάρατον αὐτὸ στοιχεῖον ἤρχισε βλέ-

πον τὸ φῶς μὲ τὰς γλυκυτέρας ἐλπίδας. Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεώς του κατ' ἀρχὰς ἦτο ἡ διάδοσις δι' εἰρηνικῶν μέσων τῆς ἐλληνικῆς ἰδέας εἰς τὰς ὑποδούλους ἐλληνικὰς χώρας, ἄς αἱ ξενικαὶ προπαγάνδαι ἠπειλήσαν καὶ ἀπειλοῦν, ὅπως συντρίψωσι τὸν ἐν αὐταῖς Ἑλληνισμόν. Καὶ μετὰ τινὰς μῆνας ἡ « Ἑθνικὴ Ἐταιρία » κατήντησε νὰ περιβληθῇ μὲ κύρος ἀπολυτοτάτης ἐξουσίας καὶ νὰ ἐκδίδῃ ΔΙΑΤΑΓΑΣ πρὸς τὸν λαόν, τὴν Κυβέρνησιν, τὴν Βασιλείαν! Ἐσχημάτισεν ΑΝΩΤΑΤΗΝ ΑΡΧΗΝ παρὰ τοὺς κειμένους νόμους τοῦ κράτους καὶ ἐν μυστικῷ καὶ παραβύστῳ ἐτέλει τὰ τερατωδέστερα ἐγκλήματα ἀσυνέτως, ὅσον καὶ ἀφρόνως κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὀλοκλήρου. Τὸ γόητρόν της, ὅπερ καθίστατο μαγικώτερον καὶ ἐπιβλητικώτερον, ἐνεκα τῆς ἀπολύτου μυστικότητός της, προσέδωκεν αὐτῇ μυστηριώδη τινὰ δύναμιν. Ὁ κόσμος ἀγνοῶν τ' ἀποτελοῦντα αὐτὴν πρόσωπα, συγχέων τὰ πάντα ἐν τῇ πατριωτικῇ παραφορᾷ του, νομίζων, ὅτι τὰ ταμεῖά της εἶχον ὑπερπληρωθῆ ἑκατομμυρίων, αὐτοεξωθεῖτο καὶ ἀλληλοεξωθεῖτο εἰς τὴν καταστροφὴν. Τ' ἀνταρτικά σώματα τῆς Ἀοράτου ταύτης Δυνάμεως συνηθροίζοντο ὅλον ἐκ πάσης ἐλληνικῆς γωνίας, ὁ τύπος ἐξεθείζε τοὺς ὀπλαρχηγούς, — πρόφην μαγεύρους, πρόφην κατσιοκλέφτας, — ὁ λαὸς τοὺς ἐλάτρευεν. Ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς εἶχε πάθῃ ἀπὸ ἀπαίσιον ἀναχρονισμόν. Τὸ καρυσφύλλι τοῦ Βλαχάβα, ἡ φουστάνελλα τοῦ Ἀνδρόυτσου, αἱ σκιαὶ τῆς κλεφτουριᾶς τῶν βουνῶν ἀνέζησαν μέσα εἰς τὰς πόλεις, μέσα εἰς τὰ σπίτια, ἐνήγγησαν ὑπεραμικῶς εἰς τὰς κούφας κεφαλὰς, παρέσυρον τὸν νοῦν, τὸν ὑπολογισμόν, τὴν σκέψιν. Αἱ λογικαὶ συμβουλαί, αἱ εἰλικρινεῖς συστάσεις πολλῶν Δυνάμεων ἐθεωροῦντο ὡς συμπαίγνια καὶ συνωμοσία κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῷ μεταξύ τὸ πνεῦμα τῆς φρενιτίδος ὑπερέβη τὰ στενὰ ὄρια τοῦ Ἑλλην. Ἑθνους, ἐξερράγη δ' εἰς πολλὰ μεγάλα κέντρα τῆς Εὐρώπης ὁ φιλελληνισμός. Οἱ θαυμασταὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οἱ φιλελεύθεροι ἄνδρες τῆς Εὐρώπης, οἱ συμπαθῶς ἐνατενίζοντες πρὸς τοὺς ἀγῶνας μας, ὕψωσαν εἰλικρινῆ φωνὴν αὐτοὶ ὑπὲρ τῶν δικαίων μας, ἀλλ' ἀσθενῆ δυστυχῶς. Αἱ εἰς τὰ ξένα κράτη ἀντιπολιτεύσεις διὰ λόγους ἐσωτερικῆς πολιτικῆς μάλλον παρὰ ἐξωτερικῆς, ἐκήρυξαν σταυροφορίαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Συλλαλητήρια συνεκροτοῦντο ὑπὲρ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἑλβετίαν αὐτήν. Οἱ καλοὶ φιλέλληνες μᾶς ἀπετρέλλαναν τότε. Ὅλη ἡ Εὐρώπη ἦτο ὑπὲρ ἡμῶν! Ἦρκει νὰ ἐκινούμεθα καὶ ὑπερήφανοι καὶ νικηταὶ θὰ ἐβαδίζομεν ἐμπρός.

Πρὸ τῆς τοιαύτης οἰκτρᾶς καταστάσεως, οὐδεμία ἀντίδρασις ἐνευθεν ἐκ μέρους οἰουδήποτε. Παλαιοὶ καὶ νέοι πολιτικοὶ ἄνδρες, ἐστερημένοι θάρρους, ὤθησαν Βασιλείαν καὶ Λαόν, ἐν ᾧ ἐγίνωσκον, ὅτι τὸ κράτος ἦτο ἀνέτοιμον, ὅτι ὁ πόλεμος συνεπῶς θὰ ἦτο καταστροφὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα, παραβλέποντες ὀλοσχερῶς, ὅτι οἱ λαοὶ δύνανται νὰ λέγωσιν ἐν τῇ τυφλῇ παραφορᾷ των, ὅτι: «μία ἔνδοξος ἦττα εἶνε προτιμωτέρα πάσης ἄλλης λύσεως», ἀλλ' οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ἐκτείνουσι σθεναρὸν τὸν βραχίονα καὶ ἐπιβάλλουσι τὴν θέλησίν των καὶ σώζουσι τὰς πατρίδας των.

Καὶ ἐξ ὄλων αὐτῶν τῶν πολεμικῶν διακηρύξων, πάντοθεν ρυμουλκούμενον, ἀφέθη ἀνέτοιμον τὸ κράτος εἰς τὸν κρημνόν. Ἄνευ οὐδεμιᾶς πολεμικῆς προπαρασκευῆς σβασῆς, ἄνευ σκοποῦ καὶ σχεδίου, ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνην τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης δι' ἀποστολῆς ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν μεγαλομάρτυρα νῆσον, δίχως νὰ αἰσθάνηται, ὅτι ἡ τοιαύτη πράξις ἦτο καθαρῶς πολεμικὴ ἐνέργεια πρὸς τὴν ὁμορον Αὐτοκρατορίαν.

Πανταχοῦ πλέον ἡ πολεμικὴ δράσις ὑπεδηλοῦτο καὶ μὲ αὐτὴν ἐμποτισμένη ἡ ρωστικὴ δύναμις τοῦ Ἔθνους, τὸ ἔκαμνε νὰ αἰσθάνηται τὰ μέλη αὐτοῦ τονούμενα, τὴν καρδίαν πάλλουσαν, τὸ αἷμα ζωηρῶς σφύζον εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ, τὴν ἰσχὺν τῆς ζωῆς πλημμυροῦσαν. Τὸ ἀντίπαλον Ἔθνος, μετὰ δέους συνεχῶς διαμαρτυρούμενον διὰ τὴν ἀπέναντι αὐτοῦ στάσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀπεδέχθη ἀφ' ἑνὸς σιωπηλῶς τὴν ἐν Κρήτῃ προσβολήν, δὲν ἔπαυεν ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἐξωπλιζόμενον λελογισμένως, ἐν ᾧ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν ἀντήχει ἡ δόλιξις ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἶνε ἕτοιμος νὰ πράξῃ τὸ καθήκον του. Τὰ ἔκτοτε δὲν εἶνε πλέον εἰς οὐδένα ἄγνωστα. Ἐπῆλθεν ὁ Ἑλληνικὸς πόλεμος, ὅστις ἐπέπρωτο νὰ διαχύσῃ διὰ τῶν ἀποκαλύψεων του ἄπλετον φῶς ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς παρακλίσεως καὶ νὰ συσφρεύσῃ ἐπὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν μεγάλας καὶ ἀνυπολόγιστους συμφορὰς.

*
* *

Ἡ «Ἑθνικὴ Ἐταιρία» ἀπεδείχθη ἀντεθνικώτατον σωματεῖον, οἱ πάντες ὡς κακῶς ἐκτιμήσαντες τὰς περιστάσεις, ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ἐκτὸς τῆς ἀτομικῆς ἀνδρείας του, ὡς συρφετός εἰς χεῖρας ἀνικάνων καὶ ἀνάνδρων ἀρχηγῶν, τὸ Ναυτικὸν μας εὐρισκόμενον ἐν καταστάσει γενικῆς ἀποσυνθέσεως, ὡς ἄχρηστον, ἡ Ἐπιμελητεία μας ἐν νηπιῶδει καταστάσει, τὸ Ὑγειονομικὸν σῶμα τοῦ στρατοῦ ἀποτρόπαιον, ὁ λαὸς ἐν τέλει ἄξιος τοιαύτης καταπτώσεως καὶ συμφορᾶς — διότι ἐνῶ ὁ Τούρκος ἠπέλπει τὰς Ἀθήνας καὶ οἱ ὀλιγάριθμοι Ἕλληνες στρατιῶται ἐρράντιζον τὰς Θεσσαλικὰς πεδιάδας καὶ τὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου μὲ τὸ αἷμα των, χιλιάδες ἐπὶ χιλιάδων ἀπαλλαγέντων ἐκάθητο ἀμερίμνως ἐν Ἀθήναις, τῶν νέων κορδακιζομένων καὶ ἐρωτολογούντων, τῶν νεανίδων ἐπιδεικνυσουσῶν τὰς ἐαρινὰς ἐνδυμασίας των, τῆς τελευταίας μόδας, εἰς τὰς δόους, τινῶν ἐξ αὐτῶν μάλιστα ἀνερχομένων ἐπὶ τῶν ἐν τῷ Φαληρικῷ ὄρμῳ ἠγκυρεσθημένων ξένων θωρηκτῶν καὶ χορευουσῶν! — ἔξω Ἑλληνισμὸς ἀμέτοχος σχεδὸν γενικῶς τῶν δυστυχημάτων, τοῦ κινδύνου τῆς πατρίδος, ὁ Ἑλληνικὸς κληρὸς μὴ ἐμφανιζόμενος πουθενὰ εἰς τὰς μάχας, ἡ κοινωνία μὴ συμπάσχουσα, μὴ ἔχουσα οὐδεμίαν ἀληθῆ συναίσθησιν τοῦ μεγέθους τοῦ κινδύνου τῆς Πατρίδος! Κανὲν σημεῖον φωτεινόν, παρηγόρον, ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ σκότους . . .

Κατάπτωσις, παραλυσία, ἀποσύνθεσις, βρῶμα, σαπίλα, φρίκη. Εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα τὰ ὄραϊα καὶ φουσκωμένα ἐκείνα πρὶν ὄνειρά μας διελύθησαν κατὰ τὸν πικρότερον τρόπον, ὁ ἐπιπόλαιος ἐκείνος ἐνθουσιασμός μας μετεβλήθη εἰς ἀπεχθῆ πανικόν, εἰς κατάπτωσιν εὐτελεῖ. Ἡ ἀναχωρῆ κατόπιν ἐπῆλθεν ἄδοξος, ἡ προκαταρκτικὴ εἰρήνη ἐπηκα-

λούθησεν ἀγωνιωδῶς, βραδέως ὅσον καὶ ἐξευτελιστικῶς, ἀτιμωτικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ πολεμικὴ ἀποζημίωσις, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἐλέγχου, αἱ ἀπώλειαι τῶν προνομίων τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων, τὸ ψαλλίδισμα τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων, ἡ καταστροφὴ τῆς Θεσσαλίας. . . συμφοραὶ ἐπὶ συμφορῶν, μεγάλα δυστυχήματα ἐπὶ μεγάλων δυστυχημάτων. . .

Τοιοῦτος ἦτο ὁ πόλεμος, τὸν ὁποῖον τυφλωθεὶς ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐζήτησε, τὸν ὁποῖον τόσον ἀνικάνως καὶ ἀδόξως διεξήγαγον οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἄρχοντές του.

*
**

Καταβεβλημένον ἐκ τῆς συμφορᾶς τὸ ἄτομον ἐν τῇ ζωῇ ζητεῖ τὴν γαλήνην. Καταβεβλημένοι ἐκ τῶν δυστυχημάτων οἱ λαοὶ ζητῶσι τὴν ἀνάνηψίν των. Εἰς μίαν τοιαύτην ψυχικὴν κατάστασιν μᾶς εὐρίσκει τὸ ἐπερχόμενον νέον ἔτος 1898. Τ' ἀτυχήματα τοῦ παρελθόντος θέλουσι μᾶς γίνῃ μαθήματα, καὶ ἡ συναίσθησις τῆς ἀτιμώσεως καὶ τῆς καταστροφῆς μας θὰ μᾶς ἐπιβάλλωσι τὴν ἐθνικὴν μεταμέλειαν, καὶ θὰ ἐργασθῶμεν ἀνανήφροντες, ἀναδιοργανούμενοι, ἐκκαθαριζόμενοι, ἐξαγνιζόμενοι ; Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπασχολεῖ τὸ κράτος σήμερον, ἀπασχολεῖ τὴν κοινωνίαν, τὰ φιλελεύθερα στοιχεῖα. Μετὰ τὸν ἀτυχῆ ἀγῶνα, ὅστις μᾶς ὠδήγησεν εἰς τὴν ἥτταν, ἔχομεν ν' ἀναλάβωμεν τὸν ἀγῶνα, ὅστις κατ' ἀρχὰς πρέπει νὰ μᾶς ὠδηγήσῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν νίκην, διὰ νὰ ἐλπίσωμεν θαρραλέως μίαν ἡμέραν καὶ εἰς τὴν ἐθνικὴν νίκην. Κατὰφωρον ἐγένετο ἡμῖν, ὅτι δὲν λείπει ἐν Ἑλλάδι μόνον ὁ στρατιώτης καὶ ὁ πατριώτης, ἀλλὰ καὶ ὁ πολίτης λείπει. Καὶ τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ πολίτου πρέπει πρὸ παντὸς ν' ἀναλάβωμεν σήμερον. Καὶ ὁ τοιοῦτος ἀγὼν διὰ νὰ στεφθῇ ὑπὸ νίκης, ὑπάρχει ἀνάγκη γενικῆς ἀναδιοργανώσεως, γενικῆς ἀναδιάρρυθμίσεως, ὅχι μόνον διὰ τῆς ἐκζητήσεως νέων ἀνθρώπων, ἀλλὰ νέου πνεύματος, τῆς ἀποδοχῆς νέων καὶ μεταρρυθμιστικῶν ἰδεῶν ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Ὁ τύπος μετὰ τὸν πόλεμον ἀνέλαβε διὰ μακρῶν ἄρθρων νὰ ζητήσῃ, ἕν' ἀνέυρη τὰ μέσα, δι' ὧν θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ νίκη αὕτη. Ἔχομεν ἀνάγκην μακρᾶς, μακροτάτης ἐργασίας, ἔχομεν ἀνάγκην σθένους, ἐπιμονῆς, πάλης. Εἰς αὐτὸν τὸν τόπον γινώσκωμεν, ὅτι πολλὰ εἶνε τὰ κακῶς κείμενα καὶ ὅτι ἡ διόρθωσις αὐτῶν δὲν δύναται παρὰ νὰ προσκόψῃ ἐπὶ προσωπικῶν ὅλως ἀντιδράσεων. Διὰ νὰ καταπολεμηθῇ τὸ κόμμα, διὰ νὰ ἐκλείψῃ ἡ συναλλαγὴ, διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἡδονὴν τῆς ἀπολύτου πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ὁ λαός, θὰ παρέλθουν ἴσως ἔτη ἀρκετά. Ὄταν ἐπιτευχθῇ, ὅσον δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, τοῦτο, τότε βεβαίως ὅλαι αἱ ἀναμορφώσεις εἰς ἅπαντας τοὺς κλάδους θὰ ἐπακολουθήσουν. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ τεραστίου τούτου ἔργου, πρὸς πραγματικὴν ἐξαγνίωσιν τοῦ τόπου αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, δὲν ἀρκοῦν μόνον αἱ εἰδικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἡ Ἔθνοσυνέλευσις. Χρειαζόμεθα τινος μεγαλητέρου. Ν' αὐτομορφωθῇ τιμίως πᾶς Ἕλλην πολίτης, ὅσον δύναται τιμίως. Ὄταν κατισχύσωσιν οἱ ἄγνοιοι προσωπικοὶ χαρακτήρες καὶ αἱ ἀτομικαὶ ἠθικαὶ συνειδήσεις, ἡ Ἑλλάς δὲν θ' ἀποθάνῃ, ἀλλὰ θὰ ζήσῃ καὶ θὰ μεγαλώσῃ.

Καὶ τώρα νὰ τὸ ἐλπίσωμεν αὐτό ; Ὁ χρόνος θὰ μᾶς τὸ ὑποδείξῃ. Αἱ

τελευταίαι συμφοραί, δύναται τις νὰ εἶπη, ὅτι μᾶς ἐπεβλήθησαν, ὡς εἶδος τι δοκιμαστικοῦ προβλήματος : Δύναται ἡ Ἑλλάς νὰ ὑπάρξῃ τιμιά, νὰ ζήσῃ μεγάλη ;

Ἐπάρχουν μερικὰ φωτεινὰ σημεῖα. Τὸ φῶς νέας αὐγῆς ἐκλάμπει πρὸς τὸν ὄριζοντα. Ὁ βαρὺς ἑμιχλώδης οὐρανὸς ἀνοίγεται ποῦ καὶ που εἰς γαλανὰ χάσματα. Ἄρα γε ἐξ ὅλων αὐτῶν θ' ἀποτελεσθῆ ἡ πολυπόθητος αἰθρία ; Θ' ἀναλάμψῃ ὁ ἥλιος, ὅστις θὰ φωτίσῃ ; Θὰ γεννηθῆ τὸ Νέον Πνεῦμα, ὅπερ θὰ ὠθήσῃ εἰς ἀναγέννησιν, εἰς ἀνακαίνισιν, εἰς ἀναμόρφωσιν ;

ΝΑ ΤΑ ΠΟΥΜΕ :